

7. Lesbide, geide, biseksuaalsete, trans-, queer- ja intersooliste inimeste õigused

Peatüki alguses esitatud üks kahest tsitaadist on laenatud Stonewalli demonstratsiooni ühelt juhtfiguurilt Sylvia Riveralt. Rivera mõte võtab kokku lesbide, geide, biseksuaalsete, transsooliste, *queer*- ja intersooliste inimeste (LGBTQI) elukogemuse peamise erinevuse võrreldes *cis*-sooliste inimeste ja heteroseksuaalidega: pikka aega on nad pidanud nii avalikus ruumis kui ka erasfääris kartma oma elu ja tervise pärast pelgalt oma seksuaalse või soolise identiteedi või ka soolise eneseväljenduse tõttu.

Läänemaailma LGBTQI liikumise pöördepunktiks loetakse Stonewall Inni vastuhakku Greenwich Village'is 1969. aasta juunis. Mõni aasta varem korraldati vastuhakk LGBTQI-inimeste kimbutamisele ja kiusamisele politsei poolt San Francisco ja Los Angelese baarides. LGBTQI organisatsioonid eksisteerisid Ameerika Ühendriikides aga juba 1950-ndatel (nt Mattachine Society ja Daughters of Bilitis). Prantsusmaal tegutses 1950.–1980. aastatel ühendus Arcadie, mille üks eesmärk oli normaliseerida homoseksuaalsust ja integreerida seda ühiskonda.^{[1](#)} México linnas 1968. aastal toimunud tudengidemonstratsioonide juhid olid geid ja lesbid, kes võtsid muu hulgas sõna seksuaalsusega seotud vabaduste eest. Argentiinas ja Brasiilias tegutsesid LGBTQI-inimeste vabaduse eest võitlevad ühendused ajal, mil riikides vaheldunud diktatuurirežiimid seda võimaldasid.^{[2](#)} LGBTQI liikumine ei ole seega Lääne päritolu, selle USA ajalugu teatakse lihtsalt paremini ja sageli ka väärtustatakse rohkem. LGBTQI-inimesed on organiseerunud eri maailmajagudes ning maailma eri paigus tegutsevad aktivistid ja teoreetikud ei pruugi kasutada isegi ühesuguseid mõisteid, sealhulgas identiteedi tähistajana^{[3](#)}, ka nende ühiskondliku tegevuse laad võib olla erinev.^{[4](#)} Üha enam on kuulda arvamusi, mis mitmekesistavad Põhja-Ameerika- ja Euroopa-keskset lesbi- ja geiajalugu^{[5](#)} ning tutvustavad soobinaarsuseülestest identiteetide paljusust eri riikides. Ka Eestis on hakatud uurima homoseksuaalsuse ja *queer*-kultuuri ajalugu.^{[6](#)}

Rahvusvaheline koostöö ja LGBTQI õigusliikumine sai alguse 1951. aastal rahvusvahelise seksuaalse võrdsuse komitee (International Committee for Sexual Equality ehk ICSE) loomisega, mis juba aasta hiljem nõudis ÜRO Hariduse, Teaduse ja Kultuuri Organisatsioonilt, Maailma Terviseorganisatsioonilt ning Ülemaailmse Vaimse Tervise Föderatsioonilt, et tunnistataks kehtetuks õigusaktid, mis seisavad seksuaalse võrdsuse teel.⁷ 1986. aastal moodustasid geide ja lesbide organisatsioonid Rahvusvahelise Lesbide ja Geide Ühingu (International Lesbian and Gay Association ehk ILGA), mille üheks eesmärgiks sai homoseksuaalsuse väljavõtmine rahvusvahelisest haiguste klassifikatsioonist. Need püüdlused kandsid vilja 17. mail 1990, kui WHO Peaassamblee langetas otsuse, et homoseksuaalsus tuleb eemaldada vaimuhaiguste nimistust. Ameerika Ühendriikides oli sedasama tehtud juba 17 aastat varem.

- ¹Jackson, J., Sancier, A. Arcadie: la vie homosexuelle en France, de l'après-guerre à la dépenalisation. Collection Mutations. Paris: Éd. Autrement 2009.
- ²Aylward, E. Intergovernmental Organizations and Nongovernmental Organizations: The Development of an International Approach to LGBT Issues. The Oxford Handbook of Global LGBT and Sexual Diversity Politics, Aylward, E. et al. (toim). Oxford University Press 2020, lk 101–19. – <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190673741.013.10>.
- ³Nat Thorne et al. The Terminology of Identities between, Outside and beyond the Gender Binary – A Systematic Review. – International Journal of Transgenderism 2019/20 (2.–3.), lk 138–54. – <https://doi.org/10.1080/15532739.2019.1640654>.
- ⁴Näiteks on kirjanduses arutletud ja kritiseeritud lääneriikides levinud essentsialistlikku lähenemist, mille järgi inimene sünnib lesbi või geina ning seksuaalne identiteet on selle järgi ajas püsiv ja stabiilne. Ehkki selline argument võib heteronormatiivses ühiskonnas olla poliitiliste eesmärkide saavutamiseks kasulik ja heteroseksuaalsele enamusele vastuvõetavam kui keskendumine seksuaalpraktikate ja sooidentiteetide paljususele, on ka siinse teksti autor sellise seisukoha suhtes kriitiline.
- ⁵Bosia, M. J., McEvoy, S. M., Rahman, M. (toim). The Oxford handbook of global LGBT and sexual diversity politics. New York, NY: Oxford University Press 2020; Bueno-Hansen, P. The Emerging LGBTI Rights Challenge to Transitional Justice in Latin America. – International Journal of Transitional Justice 2018/12 (1), lk 126–45 – <https://doi.org/10.1093/ijtj/ijx031>.
- ⁶Kalkun, A. Ajalugu, mida polnud? Homoseksuaalse iha jäljed kolmes kohtuasjas. – Mäetagused, 2018/71, lk 143–174.; Kalkun, A. Homoseksuaalsuse

sõnastamise katsed Eulenburgi skandaal ja Magnus Hirschfeld XX sajandi alguse Eesti ajakirjanduses – Keel ja Kirjandus 2019/11; Põldsam, R. Otsides kvääre lugusid sõdadevahelise Eesti ajakirjandusest. – Mäetagused 2020/76, lk 95–124. – <https://doi.org/10.7592/MT2020.76.poldsam>; Lember, U. Homophobia and the life stories of gay men about life in late Soviet Estonia. Homophobia in Post-socialist Eurasia. Suurbritannia: St. Antony kolledž, Oxfordi ülikool 2018.

- [7](#)Aylward.